

Історія

УДК 37.01:316.7(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15202857>

**Методологічні підходи до інтеграції історичної пам'яті в українську
вищу освіту**

Дрогомирецька Людмила Романівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України і методики
викладання історії, Прикарпатський національний університет
ім. В. Стефаника, м. Івано-Франківськ, Україна,
<https://orcid.org/0000-0002-9770-2724>

Тимошик Михайло Морозенкович,

кандидат економічних наук, Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-5105-0241>

Добрунова Людмила Едуардівна,

кандидат історичних наук, доцент кафедри української філології та історії,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна, <https://orcid.org/0000-0002-1222-4082>

Прийнято: 22.03.2025 | Опубліковано: 12.04.2025

***Анотація.** Інтеграція історичної пам'яті в систему вищої освіти
України є важливим процесом, що сприяє формуванню національної*

ідентичності, критичного мислення та громадянської свідомості здобувачів вищої освіти. З огляду на історичну траєкторію України, позначену періодами колоніального гніту, тоталітарних режимів та сучасних геополітичних викликів, питання конструювання незалежного й збалансованого історичного наративу є вкрай актуальним. Спадщина радянської історіографії, наявність суперечливих дискурсів пам'яті та вплив світових історичних тенденцій зумовлюють необхідність обґрунтованого методологічного підходу до історичної пам'яті в освіті. Метою цього дослідження є аналіз основних методологічних підходів до інтеграції історичної пам'яті в освітній процес закладів вищої освіти в Україні. Результати дослідження свідчать, що інтеграція історичної пам'яті у вищу освіту України потребує комплексного, багаторівневого підходу. Аналіз міжнародного досвіду доводить, що ефективні моделі формування історичної пам'яті поєднують структуровану розробку освітніх програм, використання цифрових технологій та інтерактивних стратегій навчання. Концептуальні підходи до формування історичної свідомості, зокрема герменевтичні, конструктивістські та критичні педагогічні засади, надають різні інструменти для розвитку аналітичних навичок та історичної обізнаності здобувачів. Міждисциплінарна взаємодія політології, культурології, соціології та цифрових гуманітарних наук розширює можливості історичної освіти, сприяючи виходу за межі традиційного аудиторного навчання. У висновках наголошується, що успішна інтеграція історичної пам'яті у вищу освіту України залежить від впровадження інноваційних методик викладання, використання цифрових ресурсів та сприяння академічному дискурсу, який заохочує критичне ставлення до історичних подій. У дослідженні підкреслюється важливість розвитку історичної грамотності як засобу зміцнення національної ідентичності, соціальної згуртованості та опору

дезінформації. Застосування міждисциплінарних підходів і порівняльного міжнародного досвіду дає змогу українським закладам вищої освіти формувати освітнє середовище, у якому історична пам'ять відіграватиме не лише пізнавальну роль, а й слугуватиме важливим чинником розвитку поінформованого та соціально відповідального громадянського суспільства.

Ключові слова: *громадянська ідентичність, освітній процес, історична свідомість, міждисциплінарний підхід, національна пам'ять.*

Methodological approaches to the integration of historical memory into Ukrainian higher education

Liudmyla Drohomyretska,

PhD in History, Associate Professor of the Department of Ukrainian History
and Teaching Methods, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-9770-2724>

Mykhailo Tymoshyk,

PhD, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-5105-0241>

Liudmyla Dobrunova,

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor of the Department of
Ukrainian Philology and History, Kharkiv National University of Economics
named after Semyon Kuznet, Kharkiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-1222-4082>

Abstract. *The integration of historical memory into Ukraine's higher education system is a crucial process that fosters the formation of national identity, critical thinking, and civic awareness among students. Given Ukraine's historical trajectory, marked by periods of colonial oppression, totalitarian regimes, and contemporary geopolitical challenges, the issue of constructing an independent and balanced historical narrative remains highly relevant. The legacy of Soviet historiography, the presence of competing memory discourses, and the influence of global historical trends necessitate a well-grounded methodological approach to historical memory in education. The purpose of this study is to analyze key methodological approaches to integrating historical memory into the educational process of higher education institutions in Ukraine. The research findings indicate that the integration of historical memory into Ukraine's higher education requires a comprehensive, multi-level approach. The analysis of international experience suggests that effective models of historical memory education combine structured curriculum development, digital technologies, and interactive learning strategies. Conceptual approaches to shaping historical consciousness – particularly hermeneutic, constructivist, and critical pedagogical foundation – offer diverse tools for developing students' analytical skills and historical awareness. Interdisciplinary collaboration among political science, cultural studies, sociology, and digital humanities expands the possibilities of historical education, taking it beyond traditional classroom settings. The conclusions emphasize that the successful integration of historical memory into Ukraine's higher education depends on the implementation of innovative teaching methodologies, the use of digital resources, and the promotion of academic discourse that encourages a critical perspective on historical events. The study highlights the importance of fostering historical literacy as a means of strengthening national identity, social cohesion, and resilience against disinformation. The application of interdisciplinary approaches and comparative*

international experience enables Ukrainian higher education institutions to create a learning environment in which historical memory plays not only a cognitive role but also serves as a key factor in fostering an informed and socially responsible civil society.

Keywords: *civic identity, educational process, historical consciousness, interdisciplinary approach, national memory.*

Постановка проблеми. Інтеграція історичної пам'яті в систему вищої освіти України є складним і багатограним процесом, який потребує ретельно розробленого методологічного підґрунтя. Історична пам'ять як динамічний і соціально сконструйований феномен відіграє важливу роль у формуванні національної ідентичності, вихованні громадянської свідомості та розвитку критичного мислення здобувачів вищої освіти. Однак в Україні спадок колоніальної історіографії, вплив політичних наративів та постійний процес переосмислення історичного дискурсу створюють значні виклики для її ефективної інтеграції в освітню систему. Фрагментація історичної пам'яті, спричинена регіональними, поколіннєвими та ідеологічними відмінностями, ще більше загострює проблему формування єдиного, але водночас плюралістичного підходу до історичної освіти. Необхідність балансувати між політикою національної пам'яті та академічною свободою порушує питання про те, як історичні наративи мають бути представлені в закладах вищої освіти (далі – ЗВО). Без чіткої методологічної стратегії існує ризик або політизації історичної освіти, або нездатності залучити здобувачів вищої освіти до осмисленої історичної рефлексії, що послаблює їхню здатність критично оцінювати минуле.

Актуальність цього питання посилюється сучасним суспільно-політичним контекстом України, в якому історична пам'ять активно

використовується як інструмент як у внутрішніх процесах розбудови ідентичності, так і в міжнародному дискурсі. Російсько-українська війна активізувала дискусії про деколонізацію й переоцінку радянської та імперської спадщини, що зумовило необхідність методологічних змін в історичній освіті для протидії дезінформації й реконструкції історичних наративів на засадах академічної доброчесності. До того ж світові тенденції в історичних дослідженнях наголошують на міждисциплінарних підходах, цифровій гуманітаристиці та партисипативному навчанні, що відкриває нові можливості для вдосконалення історичної освіти в Україні [1]. З огляду на це, інтеграція історичної пам'яті в освітні програми ЗВО України повинна не лише стосуватися історичних фактів, але й розвивати в здобувачів аналітичні навички, необхідні для того, щоб орієнтуватися в суперечливих історичних інтерпретаціях. Розвиваючи структурований методологічний підхід, що поєднує порівняльні дослідження, інтерактивне навчання та міждисциплінарні перспективи, вища освіта України може створити академічне середовище, у якому історична пам'ять відіграватиме не лише пізнавальну роль, а й слугуватиме важливим чинником розвитку поінформованого та соціально відповідального громадянського суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні наукові розвідки, присвячені інтеграції історичної пам'яті у вищу освіту України, розглядають різні аспекти цієї проблематики, зокрема політику пам'яті, археологічні пам'ятки, освітню сферу, медіацію конфліктів, зміст історичної освіти та її роль у національній ідентичності.

Зокрема, М. Петраков у своїй статті аналізує тридцятирічний досвід політики пам'яті в Європейському Союзі, акцентуючи на співіснуванні національних і наднаціональних наративів. Науковець підкреслює, що інтеграція історичної пам'яті у вищу освіту може бути ефективною лише за

умови збалансованого врахування цих наративів та застосування відповідних методологічних підходів [2].

Археологічні пам'ятки як один із важливих елементів збереження історичної пам'яті розглядають Н. Новородовська, В. Молоткіна і Л. Хмельницька. Авторки наголошують, що впровадження археологічних досліджень в освітні програми сприяє формуванню цілісного уявлення про минуле та збереженню культурної спадщини [3].

Проблеми формування історичної пам'яті в освітній сфері України досліджує М. Філіпович. Учена звертає увагу на виклики, пов'язані з політизацією історії та необхідністю критичного осмислення історичних подій в освітньому процесі. Науковиця наголошує на важливості розроблення методик, що сприяють об'єктивному викладанню історії [4].

Дослідники В. Слюсар, О. Мосієнко і М. Слюсар аналізують роль історичної пам'яті в урегулюванні іредентичних конфліктів, розглядаючи її як чинник медіації. Автори стверджують, що історична освіта, яка враховує різні перспективи, може сприяти гармонізації суспільних відносин і запобіганню конфліктам [5].

На важливості історичної пам'яті як складової змісту вищої історичної освіти акцентують Е. Хряпін, Д. Руднік і Г. Фінін. Учені пропонують методи інтеграції пам'яті в навчальні курси, що допомагає здобувачам усвідомити значущість історичних процесів та їхній вплив на сучасність [6].

Розвиток історичної освіти як чинник стабілізації національної ідентичності в Україні розглядає Л. Галуха. Авторка наголошує на тому, що формування цілісного історичного наративу в системі освіти сприяє зміцненню національної єдності та стійкості до зовнішніх впливів [7].

В іншій статті М. Петраков аналізує виклики та перспективи історичної освіти в розділених і постконфліктних суспільствах, акцентуючи на

необхідності розроблення програм, що сприятимуть примиренню та формуванню спільного історичного бачення серед різних груп населення [8].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри посилення уваги до ролі історичної пам'яті в освітньому процесі, залишається низка проблем, що потребують подальшого наукового осмислення та практичного розв'язання. Йдеться насамперед про відсутність чіткого концептуального визначення історичної пам'яті в контексті вищої освіти, фрагментарне використання історичної пам'яті в освітніх практиках, обмежену кількість системних рекомендацій для викладачів щодо активного впровадження історичної пам'яті в освітній процес ЗВО.

У цій статті здійснено комплексний аналіз методологічних засад інтеграції історичної пам'яті в освітній процес закладів вищої освіти України, уточнено її понятійні межі, висвітлено її роль у формуванні громадянської ідентичності здобувачів освіти та наведено практичні рекомендації щодо вдосконалення освітніх підходів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – проаналізувати основні методологічні підходи до інтеграції історичної пам'яті в освітній процес закладів вищої освіти в Україні.

Відповідно до мети було сформульовано такі завдання: 1) визначити поняття та значення історичної пам'яті в освітньому процесі; 2) проаналізувати методологічні підходи до її інтеграції у вищу освіту; 3) з'ясувати роль історичної пам'яті у формуванні громадянської ідентичності здобувачів вищої освіти; 4) оцінити ефективність наявних освітніх практик та запропонувати рекомендації щодо активізації її впровадження в українських ЗВО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історична пам'ять – це складне й багатоаспектне явище, яке відіграє провідну роль у формуванні

індивідуальних і колективних ідентичностей. Це поняття інтенсивно вивчається в межах різних наукових дисциплін, зокрема історії, соціології, психології та педагогіки. З міждисциплінарного погляду історична пам'ять охоплює способи, у які суспільства пам'ятають, інтерпретують і передають своє минуле. Це не статична категорія, а швидше динамічний процес, на який впливають культурні, політичні й соціальні контексти. Міждисциплінарний підхід до історичної пам'яті дає змогу науковцям аналізувати її формування та передачу через призму різних наукових дисциплін, що забезпечує більш комплексне осмислення її впливу на соціальні процеси.

Історична пам'ять виконує кілька важливих функцій у формуванні ідентичності. На індивідуальному рівні вона допомагає людям установити зв'язок зі своєю історією та зрозуміти своє місце в широкому історичному континуумі. Колективна пам'ять, відповідно, сприяє формуванню національної й культурної ідентичності, зберігаючи та передаючи описи, які визначають минуле спільноти. Ці історії часто містять історичні події, постаті та символи, які є важливими для ідентичності нації чи групи. Підкріплюючи спільний досвід і цінності, історична пам'ять сприяє зміцненню почуття приналежності та спадкоємності серед людей у суспільстві. Водночас вона також підлягає переосмисленню та оскарженню, оскільки різні соціальні групи можуть підкреслювати або применшувати певні аспекти історії в ідеологічних чи політичних цілях [9, с. 192].

У сфері вищої освіти історична пам'ять відіграє важливу роль в освітньому процесі. Заклади вищої освіти є провідними інституціями у формуванні історичної свідомості здобувачів, надаючи їм аналітичний інструментарій для критичного ставлення до історичних моментів. Вивчення історичної пам'яті у вищій освіті сприяє розвитку критичного мислення, заохочує до діалогу про минуле й допомагає здобувачам освіти усвідомити

сконструйовану сутність історичних сюжетів. Завдяки освітнім програмам, які враховують різні погляди, здобувачі отримують детальніше знання про історію, що дозволяє їм ставити під сумнів панівні уявлення та усвідомлювати складність історичних процесів. Інтеграція історичної пам'яті у вищу освіту допомагає розвивати громадянську відповідальність, заохочуючи здобувачів замислюватися над історичною несправедливістю, етичними дилемами та наслідками історії для сучасного суспільства.

Інтеграція історичної пам'яті у вищу освіту виходить за межі традиційних курсів з історії, оскільки її вивчення стає невіддільною складовою таких дисциплін, як політологія, література, культурологія та філософія. Під час опанування цих дисциплін здобувачі аналізують, як історичні наративи впливають на формування політичних ідеологій, мистецьких форм самовираження та соціальних рухів. Технологічний прогрес і розвиток цифрових гуманітарних наук значно розширили можливості інтеграції історичної пам'яті в освітній процес, створивши нові платформи для дослідження. Цифрові архіви, віртуальні музеї та інтерактивні платформи надають здобувачам доступ до величезного обсягу історичних джерел, що створює можливості для проведення міждисциплінарних досліджень, аналізу різноманітних перспектив і формування індивідуальних інтерпретацій історичних подій.

Попри свою важливість, інтеграція історичної пам'яті у вищу освіту не позбавлена викликів. Політизація історії, суперечливі історичні практики та вплив ідеологічних наративів можуть створювати напруженість у процесі представлення та інтерпретації історичної пам'яті в академічному середовищі. Викладачі мають долати ці труднощі, сприяючи створенню відкритого та інклюзивного освітнього середовища, у якому здобувачі можуть критично оцінювати історичні джерела та брати участь у змістовних дискусіях про

минуле. У такому випадку ЗВО можуть зробити свій внесок у розвиток історично обізнаних та соціально відповідальних громадян [10, с. 149].

Інтеграція історичної пам'яті в освітній процес потребує ґрунтовного методологічного підґрунтя, яке забезпечить її ефективність та актуальність у вищій освіті. Цей процес передбачає розроблення теоретичних підходів, порівняльний аналіз міжнародного досвіду та впровадження міждисциплінарних стратегій формування історичної свідомості здобувачів вищої освіти. Значення історичної пам'яті виходить за межі історичної науки, впливає на громадянську активність, критичне мислення та вміння аналізувати історичні аспекти в різних соціально-політичних контекстах. З огляду на це, створення ефективної методологічної бази для інтеграції історичної пам'яті у вищу освіту має важливе значення для розвитку всебічно розвинених і соціально відповідальних фахівців.

Одним із важливих методологічних аспектів інтеграції історичної пам'яті в освітній процес є порівняльний аналіз міжнародного досвіду. Різні країни застосовують неоднакові підходи до формування історичної пам'яті, сформовані унікальними історичними контекстами, політичними умовами та освітніми традиціями. Наприклад, Німеччина розробила модель історичної пам'яті, яка наголошує на критичному осмисленні минулого, особливо у зв'язку зі спадщиною Другої світової війни та Голокосту. Німецька система освіти сприяє активному залученню до історичної відповідальності через спеціалізовані освітні програми, відвідування музеїв та публічні вшанування пам'яті. На противагу цьому Франція дотримується централізованого підходу до історичної освіти, де національні наративи зміцнюються через контрольовані державою освітні програми, а також містять дискусії про колоніальну історію та наслідки минулих конфліктів. Сполучені Штати, з їхньою децентралізованою системою освіти, дозволяють існувати

різноманітним поглядам на історичну пам'ять, на які впливають регіональні й культурні відмінності. Пострадянські держави, зокрема й Україна, продовжують реформувати свої історичні наративи, прагнучи відійти від інтерпретацій радянської доби до більш збалансованої та плюралістичної репрезентації історії. Порівняння цих моделей висвітлює розмаїття стратегій, що застосовуються для інтеграції історичної пам'яті у вищу освіту, і дає можливість отримати важливі висновки для вдосконалення освітніх практик у різних контекстах.

Основним компонентом методологічної бази є концептуальний підхід до формування історичної свідомості в здобувачів вищої освіти. Історична свідомість – це здатність людини інтерпретувати історичні події, розуміти їхні наслідки та критично ставитися до історичних текстів. Це поняття є важливим для сучасної освіти, оскільки воно сприяє розвитку незалежного мислення та запобігає некритичному сприйняттю панівних історичних дискурсів. Розвитку історичної свідомості в здобувачів сприяють кілька теоретичних підходів. Герменевтичний підхід наголошує на інтерпретації історичних текстів, заохочуючи здобувачів аналізувати першоджерела, порівнювати різні свідчення та конструювати власну перспективу. Конструктивістський підхід розглядає історичну пам'ять як динамічний процес, у якому здобувачі активно беруть участь у конструюванні історичних знань через дискусії, дебати та рефлексію на досвіді. Підхід критичної педагогіки, що сформувався під впливом таких учених, як П. Фрейре, спрямований на розширення прав і можливостей здобувачів шляхом усвідомлення ними історичної несправедливості та заохочення їх ставити під сумнів гегемоністські настрої. Кожен із цих підходів відіграє певну роль у формуванні того, як здобувачі сприймають історичну пам'ять та працюють із нею в академічному середовищі.

Іншим важливим методологічним аспектом є використання міждисциплінарного підходу, який сприяє інтеграції історичної пам'яті в освітній процес [11, с. 252]. Історія нерозривно пов'язана з різними академічними дисциплінами, а міждисциплінарна методологія дозволяє всебічно дослідити історичну пам'ять. Література, наприклад, дає бачення історичних подій крізь призму особистих історій, вигаданих оповідань та культурних репрезентацій. Політологія вивчає, як історична пам'ять впливає на національну ідентичність, управління та формування політики. Соціологія досліджує соціальне конструювання колективної пам'яті та роль інституцій у формуванні суспільного сприйняття історії. Психологія вивчає когнітивні та емоційні аспекти історичної пам'яті, зокрема травму, передачу пам'яті від покоління до покоління та психологічний вплив історичних подій. Цифрові гуманітарні науки ще більше розширюють можливості міждисциплінарного навчання, дозволяючи здобувачам працювати з історичними даними через цифрові архіви, інтерактивні платформи та мультимедійні оповіді. Інтегруючи ці різноманітні перспективи, ЗВО можуть створити цілісне й більш цікаве освітнє середовище, яке заохочує здобувачів до критичного осмислення історичної пам'яті.

Порівняльний огляд методологічних підходів до інтеграції історичної пам'яті в освітній процес представлений у таблиці 1 (табл. 1).

Таблиця 1

Методологічні підходи до інтеграції історичної пам'яті в освітній процес

Методологічний підхід	Його особливості	Приклади застосування
Порівняльний аналіз міжнародного досвіду	Розглядаються різні національні моделі	Вивчення освітніх програм з історії в Німеччині,

	формування історичної пам'яті	Франції, США та країнах пострадянського простору
Концептуальні підходи до історичної свідомості	Розвиток критичного мислення методами герменевтики, конструктивізму та критичної педагогіки	Інтерпретація першоджерел, дебати та дослідницькі проєкти здобувачів освіти
Міждисциплінарний підхід	Інтегрує історичну пам'ять у різні дисципліни, такі як література, політологія та цифрові гуманітарні науки	Аналіз історичних подій у літературі, використання цифрових архівів, дослідження пам'яті в політичному дискурсі

Джерело: створено авторами за [10–11]

Упровадження історичної пам'яті в освітні програми закладів вищої освіти в Україні є складним і багатовимірним процесом, який вимагає ретельно структурованого підходу [12, с. 1292–1293]. З огляду на постійні зусилля з деколонізації історичних наративів та сприяння збалансованому сприйняттю минулого, українські ЗВО все більше уваги приділяють інтеграції історичної пам'яті в різні дисципліни. Ця інтеграція здійснюється через ретельно продумані структури курсів, використання цифрових технологій та інтерактивних методів, а також проєктного навчання й практичних ініціатив, які дозволяють здобувачам вищої освіти активно взаємодіяти з історичним контентом. Ці практичні аспекти забезпечують те, що історична пам'ять є не лише теоретичною концепцією, а й важливим компонентом академічного та громадянського розвитку здобувачів вищої освіти.

Одним із важливих елементів імплементації історичної пам'яті у вищу освіту є розроблення відповідних структур та змісту курсів. В українських ЗВО історична пам'ять інтегрована в такі дисципліни, як історія, політологія,

культурологія та філософія, що забезпечує міждисциплінарний підхід. Зміст курсів охоплює теоретичні засади історичної пам'яті, аналіз важливих історичних подій, дискусії про національну та світову політику пам'яті, а також тематичні дослідження про історичну травму та проблеми примирення. Структура цих курсів часто складається з лекційних компонентів, практичних семінарів та самостійних дослідницьких проєктів, які дозволяють здобувачам критично аналізувати різні історичні аспекти. Крім того, в різних освітніх закладах запроваджуються спеціальні курси за вибором, присвячені виключно вивченню історичної пам'яті. Ці курси охоплюють такі теми, як політика пам'яті в Україні, роль історичних пам'яток і музеїв, вплив історичної пам'яті на сучасні суспільні процеси. Використання різноманітних джерел, зокрема архівних документів, спогадів, усних історій та історіографічних дискусій, сприяє формуванню в здобувачів вищої освіти різних поглядів, розвиває аналітичні навички та історичну обізнаність.

Використання цифрових технологій та інтерактивних методів є ще одним важливим аспектом інтеграції історичної пам'яті в програми вищої освіти [13, с. 113–114]. Цифрові архіви, віртуальні музеї та онлайн-бази даних надають здобувачам вищої освіти доступ до великого масиву історичних джерел, що дозволяє їм аналізувати першоджерела та конструювати власну інтерпретацію історичних подій. Інтерактивні методи, зокрема рольові ігри, історичні реконструкції та гейміфікований освітній процес, ще більше розширюють участь здобувачів у навчанні. Наприклад, симуляції дипломатичних переговорів на основі історичних подій допомагають здобувачам вищої освіти зрозуміти проблеми прийняття історичних рішень, а проєкти цифрового сторітелінгу заохочують їх до створення власних наративів на основі архівних досліджень. Інтеграція технологій доповненої (далі – AR) і віртуальної (далі – VR) реальності в історичну освіту також посилюється,

дозволяючи здобувачам вищої освіти досліджувати реконструйовані історичні місця та отримувати досвід переживання важливих історичних моментів з ефектом присутності. Ці цифрові та інтерактивні методи не лише роблять історичне навчання більш цікавим, але й розвивають дослідницькі й аналітичні компетенції здобувачів вищої освіти.

Проектне навчання та практичні ініціативи відіграють важливу роль у процесі зміцненні історичної пам'яті в закладах вищої освіти України. Колективні проекти здобувачів освіти, такі як усноісторичні ініціативи, дослідження на рівні громад та створення мультимедійного контенту, допомагають здобувачам долучатися до історії в конструктивний спосіб. Усноісторичні проекти, межах яких здобувачі вищої освіти збирають та аналізують свідчення очевидців історичних подій, сприяють збереженню пам'яті та дають змогу з перших вуст дізнатися про історичний досвід. Часто ЗВО організовують освітні поїздки до історичних місць, музеїв та меморіалів, надаючи здобувачам вищої освіти можливість безпосереднього контакту з історичною пам'яттю у реальному середовищі. Участь у публічних історичних ініціативах, таких як організація виставок, проведення дискусій на історичні теми та участь в історичних заходах, ще більше покращує розуміння здобувачами того, як історична пам'ять функціонує в публічному дискурсі. Співпраця ЗВО з історичними інституціями, такими як Український інститут національної пам'яті та регіональні музеї, надає здобувачам можливість працювати над практичними проектами, пов'язаними зі збереженням та поширенням історичної пам'яті.

Практичні аспекти впровадження історичної пам'яті в освітні програми узагальнено в таблиці 2 (табл. 2).

Таблиця 2

Практичні аспекти впровадження історичної пам'яті в освітні програми

Практичний аспект	Методи впровадження	Приклади застосування в українських ЗВО
Структура та зміст курсу	Міждисциплінарні курси, аналіз історичних подій, архівні дослідження	Міждисциплінарні курси, аналіз історичних подій, архівні дослідження. Елективні курси з політики пам'яті, тематичні дослідження історичної травми, впровадження усних історій в освітні програми.
Цифрові технології та інтерактивні методи	Онлайн-архіви, віртуальні музеї, рольові ігри, гейміфікація, AR/VR	Використання цифрового меморіалу Бабиного Яру, історичні реконструкції, дипломатичні симуляції.
Проектне навчання та практичні ініціативи	Проекти з усної історії, освітні поїздки, виставки, ініціативи з публічної історії	Студентські інтерв'ю з ветеранами війни, співпраця з музеями, історичні меморіальні заходи

Джерело: створено авторами за [12–13]

Водночас інтеграція історичної пам'яті в освітній простір України є складним і багатоаспектним процесом, на який впливають різноманітні політичні, соціальні та культурні чинники. На шляху деколонізації історичних дискурсів та побудови незалежного історичного дискурсу в Україні виникають проблеми, пов'язані з політичними впливами, побутуванням історичних міфів та потребою в інноваційних освітніх підходах. Водночас з'являються нові можливості для розвитку історичної освіти завдяки міждисциплінарним методологіям, цифровим ресурсам та міжнародній співпраці. Подолання цих проблем та використання нових перспектив є важливим для того, щоб

історична пам'ять була інструментом критичного мислення, громадянської активності та формування національної ідентичності [14, с. 1267].

Політичні й соціальні чинники відіграють провідну роль у формуванні інтеграції історичної пам'яті в освітній простір України. Протягом своєї новітньої історії Україна зазнала багатьох змін в історичній інтерпретації, які часто формувалися під впливом владних політичних сил. Спадщина радянської історіографії, яка пригнічувала національні історичні аспекти на користь ідеологічних конструкцій, залишається викликом в освітніх матеріалах та суспільному сприйнятті. Додатково російсько-українська війна, що триває, посилила роль історичної пам'яті як чинника національної консолідації та опору зовнішній інформаційній війні. Політичні рішення, такі як імплементація законів про декомунізацію та перегляд освітніх програм з історії, свідчать про намагання просувати національний погляд на історію, але водночас провокують дебати про те, як збалансувати державну політику пам'яті з академічною свободою. На соціальному рівні відмінності в історичному сприйнятті між поколіннями призводять до різних підходів до осмислення історичних подій. Старші покоління, формування яких відбувалося в радянські часи, можуть інтерпретувати основні історичні події інакше, ніж молодь, що виросла в незалежній Україні та має доступ до ширшого кола історичних джерел. Суспільні рухи, громадські ініціативи та публічні дискусії щодо історичної пам'яті сприяють формуванню освітніх пріоритетів, що відображається в посилюваному інтересі до таких тем, як Голодомор, українські визвольні рухи та переоцінка історичних постатей.

Однією з головних перешкод на шляху інтеграції історичної пам'яті в освіту є стійкість історичних міфів та стереотипів. Ці міфи закріплювалися в суспільній свідомості десятиліттями пропаганди, вибіркової історіографії та придушення альтернативних поглядів. Міфологізація історії проявляється в

надмірно спрощених історичних подіях, які або героїзують, або демонізують історичні постаті й події, обмежуючи критичне ставлення до минулого. Подолання цього виклику полягає в розробленні освітніх програм, які б заохочували здобувачів вищої освіти ставити під сумнів та аналізувати історичні джерела, а не пасивно сприймати вже наявні наративи. Це вимагає переходу від заучування до аналітичного навчання, під час якого здобувачі аналізують різноманітні погляди, першоджерела та історіографічні дискусії. Руйнування історичних міфів також передбачає деконструкцію стереотипів щодо ролі України у світовій історії, які часто спотворено висвітлюються в зарубіжній історіографії. Спільні академічні проєкти з міжнародними інституціями, порівняльні дослідження та популяризація української історії за межами національних кордонів можуть допомогти протистояти цим викривленням. Програми з медіаграмотності, інтегровані в історичну освіту, можуть також озброїти здобувачів навичками критичного оцінювання історичної інформації та виявлення маніпулятивних наративів у сучасних медіа.

Попри ці проблеми, існують значні перспективи для подальшого розвитку інтеграції історичної пам'яті в освітній простір України. Одним із найбільш перспективних напрямів є використання інноваційних підходів, що передбачають застосування цифрових технологій, міждисциплінарних досліджень та партисипативного навчання. Диджиталізація історичної освіти вже виявила свій потенціал через онлайн-архіви, інтерактивні історичні карти та віртуальні реконструкції історичних об'єктів. Розширення цих ініціатив може надати здобувачам вищої освіти прямий доступ до історичних документів, свідчень та наукового аналізу, що сприятиме детальнішому розумінню минулого. Інша важлива можливість — посилення міждисциплінарної співпраці, у межах якої історична освіта перетинається з

політологією, соціологією, культурологією і навіть технологічними галузями, такими як штучний інтелект для аналізу історичних даних.

Міжнародне партнерство із ЗВО та дослідницькими центрами також може посилити академічну позицію України у світових дискусіях про історичну пам'ять. Підхід до історичної освіти, що передбачає участь здобувачів у проєктах усної історії, створенні цифрового контенту для розповіді історій та участі в ініціативах з публічної історії, може посилити їхнє відчуття причетності до історичного дискурсу. Важливими аспектами є також публічне управління сферою освіти та популяризація інтеграції історичної пам'яті в навчальні дисципліни [15]. Посилення значущості історичної пам'яті як одного з основоположних чинників національної безпеки виразно підкреслює необхідність розроблення комплексної та стійкої освітньої стратегії, що має на меті підготовку здобувачів вищої освіти до критичного аналізу історичних процесів, забезпечуючи тим самим сприятливі умови для зміцнення суспільної згуртованості.

Висновки. Отже, історична пам'ять відіграє важливу роль у формуванні громадянської ідентичності здобувачів вищої освіти, сприяючи усвідомленню ними національних і культурних цінностей. Аналіз методологічних підходів до її інтеграції в освітній процес показав, що ефективне використання історичної пам'яті можливе завдяки поєднанню традиційних та інноваційних педагогічних методик, що забезпечує глибше розуміння історичних подій і процесів. Оцінювання наявних освітніх практик засвідчило необхідність подальшого вдосконалення освітніх програм і впровадження міждисциплінарного підходу для посилення ролі історичної пам'яті в освітньому процесі.

Запропоновані рекомендації спрямовані на активізацію інтеграції історичної пам'яті у вищу освіту України через розроблення спеціальних

курсів, використання сучасних цифрових технологій та залучення здобувачів вищої освіти до науково-дослідної діяльності. Результати дослідження підтвердили необхідність системного підходу до формування історичної свідомості молоді, що сприятиме розвитку критичного мислення та відповідального ставлення до історичної спадщини.

Перспективами подальших наукових досліджень є аналіз впливу історичної пам'яті на міжкультурний діалог в освітньому середовищі та розроблення ефективних методик її популяризації в цифровому освітньому просторі.

Список використаних джерел

1. Мельниченко С. Г. Дослідження сучасного стану, проблем та перспектив впровадження цілей сталого розвитку в освітній процес в Україні. *Ціннісно-орієнтований підхід в освіті і виклики євроінтеграції*: матеріали III Всеукраїнської науково-методичної конференції з міжнародною участю (м. Суми, 18 червня 2022 року). Суми: Сумський державний університет, 2022. С. 143–146.
2. Петраков М. О. Тридцять років політики пам'яті в Європейському Союзі: національні та наднаціональні наративи спільного майбутнього. *Політичне життя*. 2024. № 3. С. 39–52. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2024.3.5>
3. Новородовська Н., Молоткіна В., Хмельницька Л. Археологічні пам'ятки як основа збереження історичної пам'яті. *Український літопис*. 2024. № 3. С. 83–93. DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-8583-2024-3-83-93>
4. Філіпович М. Проблеми формування історичної пам'яті в освітній сфері України. *Літопис Волині*. 2023. № 28. С. 174–178. DOI: <https://doi.org/10.32782/2305-9389/2023.28.24>
5. Слюсар В. М., Мосієнко О. В., Слюсар М. В. Історична пам'ять як

- чинник медіації для розв'язання іредентичних конфліктів в світі. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2024. № 1 (2). С. 59–63. DOI: [https://doi.org/10.26642/sas-2024-1\(2\)-59-63](https://doi.org/10.26642/sas-2024-1(2)-59-63)
6. Хряпін Е. О., Руднік Д. Г., Фінін Г. І. Історична пам'ять як складова змісту вищої історичної освіти. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2023. № 2 (356). С. 42–51. DOI: 10.12958/2227-2844-2023-2(356)-42-51
7. Галуха Л. Розвиток історичної освіти як чинник стабілізації національної ідентичності в Україні. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. № 81 (1). С. 12–19. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/81-1-2>
8. Петраков М. О. Виклики та перспективи історичної освіти в розділених і постконфліктних суспільствах. *Політикус*. 2024. № 1. С. 82–90. DOI: <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.13>
9. Кузьмінець Н., Стадник О., Букіна Т. Вплив історичної пам'яті українців на події сьогодення. *Українські історичні студії*. 2023. № 14 (56). С. 185–196. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.14/56.20>
10. Савченко С. В. Патріотичне виховання молоді в умовах інформаційної війни: досвід організації соціально-педагогічної роботи у переміщеному ЗВО. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2021. № 1 (339). С. 148–158. DOI: 10.12958/2227-2844-2021-1(339)-2-148-158
11. Матіос А. Реституція культурних цінностей в Україні: історичні витоки, міжнародно-правові аспекти та термінологічні виклики. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2024. № 4. С. 249–253. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2024.322888>
12. Петрович В. В., Байбакова О. О., Лапшин С. А. Вплив освітніх програм на підтримку та розвиток національної та культурної ідентичності. *Вісник освіти та науки*. 2024. № 4 (22). С. 1287–1299. DOI:

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-1287-1299](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-1287-1299)

13. Кашаба О., Щербина І. Роль інформаційно-комп'ютерних технологій у викладанні дисципліни «Історичне краєзнавство» для практичної підготовки здобувачів ОПП «Краєзнавчо-туристична робота». *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2024. № 82. С. 110–116. DOI: <https://doi.org/10.32820/2074-8922-2024-82-110-116>

14. Ремех Т. О., Сєрова Г. В. Роль історичної освіти в становленні патріотичних цінностей та громадянської свідомості здобувачів освіти. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 4 (22). С. 1259–1269. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12\(18\)-1259-1270](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-12(18)-1259-1270)

15. Сачко Д. В. Публічне управління системою забезпечення якості історичної вищої освіти України. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 3. С. 42–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/tnv-pub.2023.3.6>